
Relatie gescheiden ouders en hun kinderen

EVA-MARIA MERZ EN HANS-JOACHIM SCHULZE

Invloed wetswijziging 1998 onderzocht

Partnerschap kan worden beëindigd, ouderschap niet. Dat is de kern van een wetwijziging die in 1998 in Nederland is doorgevoerd. Met andere woorden, het scheidingsrecht voorziet er sindsdien in dat beide ouders na de scheiding voor hun kind(eren) verantwoordelijk blijven. De vraag is of deze wetswijziging de relaties tussen ouders en kinderen heeft veranderd en misschien verbeterd.

Foto: Marcel Minnée

komt naar voren dat de frequentie van contact tussen de kinderen en de niet meer in het gezamenlijke huis wonende ouder samenhangt met factoren als de ruimtelijke afstand, het betalen van alimentatie en de hechtheid van de band tussen ouder en kind. Ook sociaal-economische factoren als opleidingsniveau en inkomen kunnen een rol spelen bij het aantal contacten en hun kwaliteit.

Nadelige gevolgen verstoorde relaties

Relaties tussen partners en tussen ouders en kinderen spelen een unieke rol binnen het gezin. Bepaalde culturele verwachtingen van liefde, gehechtheid en solidariteit zijn nauw met het gezin verweven. Een verstoring van deze gezinswaarden en normen, bijvoorbeeld door echtscheiding, kan de oorzaak zijn van problematische ouder-kind-relaties gedurende de hele levensloop. Echtscheiding van partners kan negatieve consequenties hebben voor het hele gezin. Vooral kinderen kunnen nadelige gevolgen in hun ontwikkeling ervaren. In het algemeen kan uit verschillende studies in de laatste decennia worden geconcludeerd dat kinderen en ouders uit gescheiden gezinnen lager scoren op verschillende aspecten van welbevinden dan ouders en kinderen uit niet gescheiden gezinnen. Zo kunnen bijvoorbeeld een verbreking van de ouder-kind-relatie, het verlies van emotionele steun en niet ophoudende conflicten tussen de ouders als gevolg van echtscheiding ne-

Sinds de jaren zeventig is het aantal echtscheidingen in Nederland fors opgelopen om vanaf 1995 rond de 30.000 echtscheidingen per jaar te blijven schommelen. Jaarlijks zijn hier ongeveer 35.000 kinderen onder de 18 jaar bij betrokken. Meestal blijven kinderen na een echtscheiding bij hun moeder wonen en verlaat de vader het gezamenlijke huis. Het contact tussen kinderen en de ouder die het gezamenlijke huis verlaat neemt daardoor automatisch af. Uit onderzoek

gatieve consequenties hebben voor zowel ouders als kinderen. Sommige kinderen en volwassenen lijken minder moeite te hebben om zich aan te passen aan de nieuwe situatie en de meerderheid heeft de ontstane problemen na een paar jaar achter zich gelaten. Een minderheid krijgt echter te maken met langdurige problemen en een verminderd welbevinden.

Co-ouderschap en wetsverandering gezamenlijk gezag

Voor 1998 kreeg een van de twee huwelijkspartners na een echtscheiding de verantwoordelijkheid voor het opvoeden van de gezamenlijke kinderen. Slechts als beide ouders co-ouderschap aanvroegen was er een mogelijkheid tot gezamenlijk gezag. Ongeveer een derde van de ex-partners maakte gebruik van de mogelijkheid tot co-ouderschap. Tot 1998 was het gebruikelijk dat het kind na een echtscheiding bij de hoofdverzorger (meestal de moeder) bleef wonen en dat er bezoeksregelingen met de uitwonende ouder (meestal de vader) moesten worden getroffen. In 1998 werd in Nederland een wetsverandering wat betreft gezag na echtscheiding doorgevoerd. Sindsdien blijven ouders na een echtscheiding automatisch 'gezaamenlijk gezag' uitoefenen. Uitzonderingen op deze regeling behoeven een gerechtelijk besluit. De ambtelijke invoering van de wet op 1 januari 1998 ging gepaard met hoge verwachtingen. De nieuwe scheidingswet zou een duidelijke verbetering in de wederzijdse relaties van ouders en kinderen na de scheiding van de partners tot gevolg hebben.

Verschillen in de kwaliteit van de ouder-kind-relatie

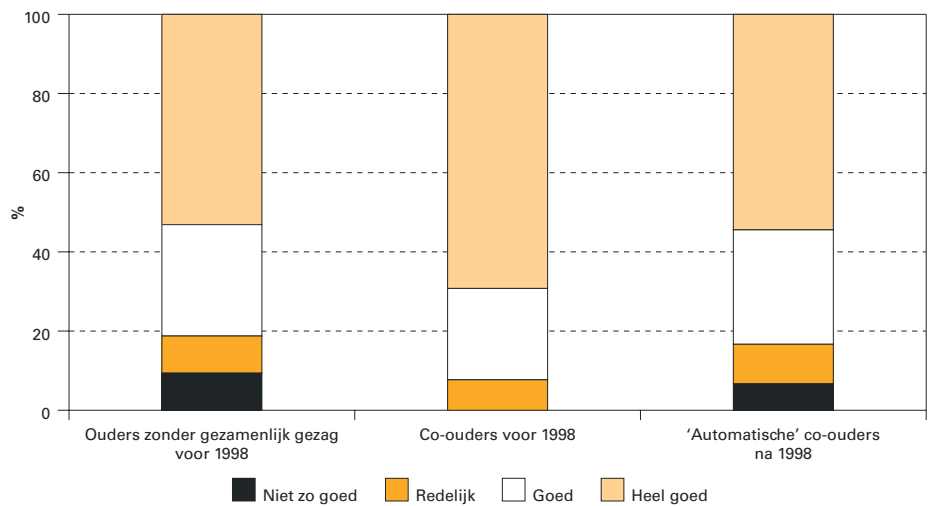
Echtscheiding was en is nog steeds een inspiratie voor veel onderzoek. Veel studies over echtscheiding focussen op de ontwikkeling en het welbevinden van kinderen en ouders. Tot nu toe is echter weinig onderzoek gedaan naar psychosociale consequenties van wettelijke en rechtelijke feiten en beslissingen.

Door te kijken naar verschillen in de kwaliteit van ouder-kind-relaties tussen gezaghebbende en niet-gezaghebbende ouders en hun kinderen is nagegaan of de wetswijziging van 1998 heeft geleid tot veranderingen in de kwaliteit van de ouder-kind-relatie en de kind-ouder-relatie in de periode na een echtscheiding. Verder is onderzocht of de relatie tussen ouders die co-ouderschap uitoefenen en hun kinderen beter is dan de relatie tussen ouders zonder formeel co-ouderschap en hun kinderen. Daarbij werd gebruik gemaakt van gegevens die werden verzameld in de Netherlands Kinship Panel Study (NKPS, zie kader op pagina 3). In de eerste analyses staat centraal hoe ouders na hun echtscheiding de relatie met hun kind(eren) beleven. Vervolgens wordt gekeken hoe kinderen hun relatie met de ouders na de scheiding beoordelen.

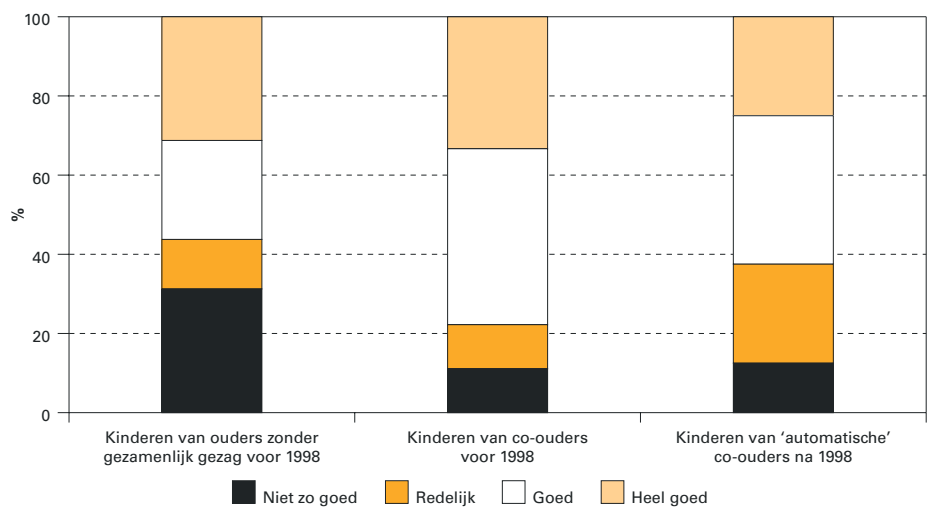
De relatie van eenmaal gescheiden ouders met hun kind(eren)

Om de verschillen in ouder-kind-relaties voor en na de wetsverandering van 1998 te onderzoeken werden drie groepen ouders onderscheiden

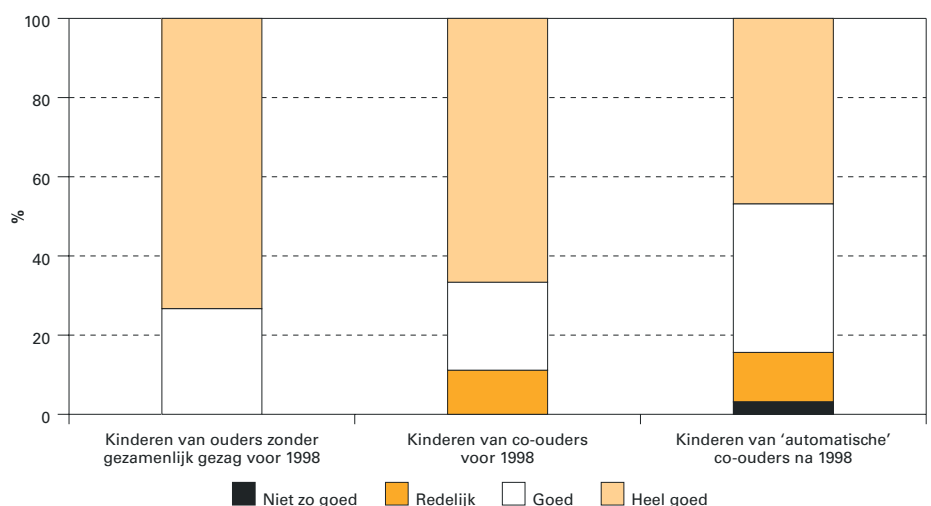
Figuur 1. Drie groepen eenmalig gescheiden ouders beoordelen de relatie met hun kind

Figuur 2. Kinderen van drie groepen eenmalig gescheiden ouders beoordelen de kwaliteit van de relatie met hun vader

Figuur 3. Kinderen van drie groepen eenmalig gescheiden ouders beoordelen de kwaliteit van de relatie met hun moeder

die voor de eerste keer waren gescheiden en een of meer kinderen hadden. Ten eerste ouders die tussen 1992 en voor 1998 waren gescheiden zonder co-ouderschap, ten tweede volwassenen die tussen 1992 en 1998 zelf voor co-ouderschap kozen en ten derde ouders die na 1998 zijn gescheiden en daardoor automatisch als co-ouders gezamenlijk verantwoordelijk bleven voor de opvoeding van de kinderen. Deze drie groepen verschilden niet wat betreft leeftijd op

Foto: Marcel Minnée

moment van interview, aantal kinderen, opleidingsniveau, geslacht, inkomen, arbeidsparticipatie, beroep, leeftijd op moment van scheiding en scheiding ouders respondent.

Zoals uit figuur 1 blijkt beleven ouders die voor 1998 zijn gescheiden en die zijn doorgestaan met 'gezamenlijk gezag' de relatie met hun kinderen niet verschillend van voor 1998 gescheiden ouders die dat niet deden. Hetzelfde geldt voor ouders die voor 1998 voor co-ouderschap kozen en alle ouders die na 1998 scheidden. Een duidelijk verschil werd verwacht tussen ouders die na de scheiding alleen voor hun kind verantwoordelijk waren en ouders die na de wetswijziging gezamenlijk gezag uitoefenden. De onderzoeksresultaten bevestigden deze verwachting echter niet. Ook voor ouders die een of meer keren zijn gescheiden zijn de bevindingen dezelfde. Samenvattend zijn er dus geen verschillen gevonden tussen de drie groepen ouders wat betreft de beoordeling van de relatie met hun kinderen.

De relatie van kinderen met hun gescheiden ouders

De manier waarop gescheiden ouders de relatie met hun kinderen beoordelen hoeft niet overeen te komen met de manier waarop kinderen de relatie met hun gescheiden ouders beleven. Ook hier werden drie groepen onderscheiden. Ten eerste kinderen met ouders die na hun scheiding alleen voor de kinderen verantwoordelijk waren, ten tweede kinderen wier ouders co-ouderschap hadden aangevraagd en ten derde kinderen van ouders die in 1998 of later zijn gescheiden en automatisch als co-ouders gelden.

Zoals uit de figuren 2 en 3 blijkt, beleven kinderen van ouders die voor 1998 zijn gescheiden en zijn doorgestaan met 'gezamenlijk gezag' de relatie met zowel de vader als de moeder niet verschillend van kinderen van ouders die dat niet deden. Verder beleven kinderen van ouders die voor 1998 voor co-ouderschap kozen de relatie met hun vader en moeder niet anders dan kinderen van alle ouders die na 1998 scheidden. Ten slotte beoordelen kin-

deren van ouders die na de scheiding alleen voor hun kind verantwoordelijk waren de relatie met hun vader en moeder niet anders dan kinderen van ouders die na de wetswijziging gezamenlijk gezag uitoefenden.

Er werden tussen de drie groepen kinderen dus geen verschillen gevonden in de beoordeling van hun relatie met de gescheiden ouders.

Tot slot

Samenvattend kan worden gesteld dat er op basis van de NKPS-gegevens geen verschillen zijn gevonden tussen ouders die wel en ouders die niet voor co-ouderschap kiezen en ouders die per wet na de scheiding als co-ouders verder gaan. De controle op een hele reeks van achtergrondgegevens toont bovendien aan dat de drie groepen ouders niet van elkaar verschillen op het punt van ouder-kind-relaties. Ook werden geen verschillen tussen de drie groepen kinderen geconstateerd voor wat betreft de kind-ouder-relatie.

De Nederlandse wetswijziging in 1998 aangaande echtscheiding had dan ook op grond van deze gegevens, anders dan verwacht, geen verbetering van de kwaliteit van de ouder-kind-relatie na echtscheiding tot gevolg. Het verdient daarom wellicht aanbeveling om toekomstige wetsveranderingen in hogere mate op onderzoeksresultaten te baseren. Beleid en juridische processen zouden beter aan onderzoeksresultaten gekoppeld moeten worden. Om dat te kunnen bereiken zouden vertegenwoordigers uit politiek, beleid en wetenschap nauwer moeten samenwerken. Vermoed wordt dat het opstellen van een ouderschapsplan met toetsbare afspraken over de wederzijdse verplichtingen van de ex-partners als ouders een meer zinvolle weg is om problemen in de ouder-kind-relatie na de scheiding te verminderen. Het is de taak van toekomstige studies om deze verwachting nader te onderzoeken.

Drs. E.-M. Merz, e-mail em.merz@psy.vu.nl, en **prof. dr. H.-J. Schulze**, Vrije Universiteit Amsterdam, afd. Orthopedagogiek

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en beoogt de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken te bevorderen. Inlichtingen over toezending van kopij kunnen worden ingewonnen bij de redactie

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan. Toezending van bewijs-exemplaren wordt op prijs gesteld.

Het NIDI is een instituut van de KNAW dat zich bezighoudt met onderzoek naar ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van de bevolking

colofon

Demos	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry Bronsema, eindredacteur drs. Joop de Beer drs. Gijs Beets dr. Luc Bonneux
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	http://www.nidi.nl/public/demos/
Abonnementen	gratis
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	Nadorp Druk b.v., Poeldijk

LITERATUUR:

- Arditti, J.A. en T.Z. Keith (1995), Visitation frequency, child support payment, and the father-child relationship postdivorce. *Journal of Marriage and the Family*, 53, pp. 699-712.
- De Graaf, A. (2001), Onder moeders paraplu. Ervaringen van kinderen met relaties na echtscheiding. *Demos, bulletin over bevolking en samenleving*, 17 (4), pp. 29-31.
- Dykstra, P.A., M. Kalmijn, T.C.M. Knijn, A.E. Komter, A.C. Liefbroer en C.H. Mulder (2004), *Codebook of the Netherlands Kinship Panel Study, a multi-actor, multimethod panel study on solidarity in family relationships, Wave 1*. NKPS working Paper No. 1. Den Haag: NIDI.
- Walsh, F. (ed.) (2005), *Normal family processes*. New York: Guilford.